

EN SORUNSUZ AZINLIK MASALI YIKILIYOR...

Hani Yahudiler'e ayırım yapılmamıştı?

Türkiye'nin Yahudiler için bir cennet olduğu, hiç sorunsuz yaşayageldikleri söylendi bugüne dek. Rifat N. Bali'nin kitabı durumun hiç de öyle olmadığını gösteriyor.

Isvaç'in başkenti Stockholm'de önceki gün 47 ülkenin üst düzey temsilcilerinin katılımıyla başlayan Soykırım Forumu'nun ikinci gününde Türkiye, konuya ilişkin resmi görüşünü sundu. Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel başkanlığındaki Türk heyetinin raporunda, Yahudiler'e her türlü yardım yapıldığı ve konukseverlik gösterildiği belirtildi. Bildiride "Tarih boyunca Türkiye'deki Yahudiler'e baskı ve ayrımcılık yapılmamıştır" dendi."

Bu da başka bir yorum: "Cumhuriyet ilan edileli on beş seneye yaklaştığı halde bizim Musevi vatandaşlarımız bizim cemiyetimize doğru henüz on beş santimlik

bir adım atamadılar. Aralarında konuşukları o bozuk Fransızca ve İspanyolca hâlâ kulaklarımızı tırmalamakta devam ediyor. Bunlara şimdi bir de Almanca katıldı. İkide bir: 'Bu adamlar ne zaman Türkçe öğrenecekler?' diye yazılır. Geçen gün bir arkadaşım söyledi:

"Öğrenmesinler daha iyi efendim. Öğrendikleri yerlere faydaları mı dokundu sanki? Cemiyetimizin yabancısı kalmaları, bizi ileride bir çok rahatsızlıktan kurtaracağı için çok daha munasıptır."

Birbirini tekzip eden iki alıntı da Cumhuriyet gazetesinden. İlki geçen haftalarda yayımlandı. İkincisi ise biraz daha eski, 20 Temmuz 1938 tarihini taşıyor ve altındaki imza da Yunus Nadi'ye ait. Bakan Gürel'in Türk Yahudi cemiatinin liderleriyle birlikte Stockholm'de dile getirdiği, "Yahudiler'e baskı ve ayrımcılık yapılmadı" iddiasını ise, İletişim Yayınları tarafından yayımlanan "Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri - Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)" başlıklı kitap somut örnekleriyle yanıtıyor.

Rifat N. Bali'nin hazırladığı kitap, Türkiye Yahudileri'nin "Kol kırılır yen içinde kalır" mantığını iyiden iyiye terk etmeleri konusunda önemli bir merhaleyle işaret etmekte kalmıyor, "Salkım Hamamı Taneleri" filmiyle birlikte başlayan tartışmaların arka planındaki gerçeklere de yeni bir boyut getiriyor. Sadece Varlık Vergisi de değil mercek altına alınan; Lozan'da tanınan azınlık haklarından "Vatandaş Türkçe konuş" kam-

panyalarına, günümüzde pek popüler olan "Onuncu Yıl Marsı"nın gerisinde yatan zihniyetteki savaş yıllarındaki baskılara kadar bir dizi acı ve acıklı hadiselerden yeniden getiriliyor gündeme.

Milli devlet, tek millet

Kurtuluş Savaşı ile birlikte başlayan "ulus devlet" projesi, hâkim unsurla azınlıklar arasında imparatorluk döneminde mevcut olan görece dengelerin, giderek ilki lehine değişmesine yol açıyor. Yahudi cemaati, her ne kadar Lozan Anlaşması'nın 42. maddesiyle kendilerine tanınan haklardan feragat ediyor, sa da ne kamuoyunun, ne de devletin baskısından kurtarabiliyor kendini. Başta Cumhuriyet olmak üzere, dönemin gazetelerinde "Yahudiler de nankörlüğe başladı" başlıklı haberlerden geçmiyor söz gelişi. Amacı, başta Yahudiler olmak üzere bütün azınlıkları Türkleştirmek olan "Vatandaş Türkçe konuş" kampanyalarının bir tür kültürel terör dönmüşmesi de pek yadrganmıyor bu nedenle.

"Vazifemiz Türk vatani içinde bulunmaları behemehal Türk yapmaktır. Türklerle ve Türklüğe muhalefet edecek ânaşırı kesip atacağız."

Başvekil İsmet Paşa'nın 27 Nisan 1925'te Türk Ocakları Kurultayı açış konuşmasında söylediği bu sözler, gayet net bir biçimde özetliyor resmi mantığı.

Rifat N. Bali "Bir Türkleştirme Serüveni" adlı kitabıyla resmi tarihin karşısına çıkıyor.

çok kanlı vak'ayı bile sabit olduğu üzere, siyasi propaganda merkezi hizmetini görmekle devam edemezler." Çare? Basittir: Tehvid - i Tedrisat Kanunu ile kökünden çözümlenin mesele. Yahudi okullarının büyük bir bölümü kapanır.

Hahambaşı Haim Becerano ise 16 Eylül 1926 tarihinde yaptığı açıklamada, göm biteni görmezlikten gelecek, cemaatin devlete sadakatine vurgu yapacaktır: "Yahudi dini, yaşadığı ülkenin hükümetine saygı ve itaati emreder. Cumhuriyet yasaları önünde eğiliriz ve yurtdışından söylenenler bizi ilgilendirmez."

"İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitle"

Rıfat N. Bali'nin belgelerle gösterdiği göre, Hahambaşı'nun sadakat beyanına rağmen devletin resmi Türkleştirme politikası değişmek yerine yoğunlaşır. Kültürel Türkleştirme'nin arkasından iktisadi Türkleştirme politikası gelir. "Yerli Malı Yurdun Malı, Her Türk Onu Kullanmalı" kampanyaları önemli bir parçasıdır bunun.

Önce azınlıklarla alışveriş yapılması konusunda faaliyete girilir. Onlara gidin her kurus, memleket ekonomisine verilen ziyan olarak gösterilir. Sonra işten çıkartmalara gelir sıra. Faşizmin yükselişine paralel olarak basta Anadolu Ajansı olmak üzere, çeşitli devlet kurumlarında çalışan Yahudiler'in işine son verilir. Bunlar arasında Vitali Hakko'nun Demiryolları İşletmeleri'nde çalışan babası da vardır. Resmî kurumlari lokanta, pastane, otel gibi küçük özel işletmelerle takip edecek, Baro'ya kayıtlı avukatlardan başlayan taro, eczacılara kadar uzanacaktır.

Bütün bunların amacını ve sonucunu, devrin Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt vezir bir biçimde ifade eder 1930 yılında Odemiş'te yaptığı bir konuşmada: "Cumhuriyet Halk Fırkası âzasıyım, çünkü bu fırka bu vatandaşı maddi, manevi varlıklarını yabancıların elinden alarak Türk milletine verdi. (...) Bağlar, bahçeler, hatta dağlar, ovalar, mal mülk, memleketin iktisadiyatı Türk olmayanların elinde değil miydi? Bugün bütün bunlar Türkler'in ellerine geçti. Bu da CHF'nun siyasetinin semeresidir. Düne kadar yabancıların yanında amelik yapan birlerce Türk'ün, bağ, bahçe, mülk sahibi olduğunu görüyoruz."

Bir ülkenin vatandaşlarının bir bölümüne karşı giriştiği topyekûn mücadeleyi, bir adalet bakanından daha iyi kim bilebilirdi ki? **A**

Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri - Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945). Rıfat N. Bali, İletişim Yay., 604 sayfa.

Türkçe konuşmayanlar cezalandırılacak, kendi aralarında İspanyolca konuşan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Yahudiler taciz edilecek, hatta dövülecek, itiraz etmeye yeltenenler "Türklüğü tahkir ettikleri" gerekçesiyle mahkemelerde sü-ründürülecektir.

İşin ilginç yanı, bu Türkleştirme ideolojisinin teorisyeni Moiz Kohen veya nâm - i diğer Tekin Alp'ten başkası de-

ğildir. Oturup, vatandaşların nasıl Türkleştirilmesi gerektiğini anlatan bir kitap yayımlar önce. Arkasından Ankara'da Yahudileri Türkleştirme Cemiyeti kurar. Bu arada "On Emir"den müphem "Evami - i Aserê" yayımlar. Maddeler arasında yer alan, "Sinagoglarda Türkçe ibadet etme şartı" en çok tartışılan ve karşı çıkan unsur olur. Hahambaşı Haim Becerano'nun, Tevrat'ın İbranice dışında bir dilde okunamayacağını açıklaması üzerine, Tekin Alp geri adım atmak zorunda kalacaktır.

Lzmir'de ise daha ilginç bir hadise cereyan edecektir. Gazeteci Samuel Halevi, Türkleştirme siyaseti nedeniyle Türkiye Yahudileri'nin eziyete uğradıklarını yazıp bu durumu protesto ettiği için askeri muhafızlar gözetiminde sınırdışı edilirdi yitirmeden.

Tam da bu sıralarda Adana'da bir konuşma yapan Mustafa Kemal, "Milletin çok bariz vasıflarından birisi dildir. Türk milletindenim diyen insan her şeyden evvel ve behemehal Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk harsına, camiasına mensubiyetini iddia ederse buna inanmak doğru olmaz" der. Mesele kapanmıştır.

Bunun arkasından azınlık okullarının Türkleştirilmesi faaliyetine geçektir sıra. Dönemin Maarif Vekili Hamdullah Suphi lafını esirgemez: "Gayri müslim mektepler memleketimizde, çok acı ve